

Jačanje bezbednosti nesvrstanih zemalja – uslov za odbranu njihovog suvereniteta

MILOŠ MINIĆ

Značaj knjige *Bezbednost i odbrana nesvrstanih zemalja* je u izuzetnoj složenosti problema o kojima se u njoj raspravlja, kao i zbog informacija, analiza, pogleda, ideja i sugestija izloženih u raspravi, iz kojih su se mogla neposrednije upoznati razmišljanja o ovom problemu u nesvrstanim zemljama iz svih regiona sveta. Sadržaj knjige je ubedljiv dokaz da je organizovanje naučnog skupa o bezbednosti nesvrstanih zemalja bilo opravdano i da je odgovaralo potrebama i međunarodnom položaju tih zemalja, kako u trenutku kada je skup održan tako i danas.

Obnavljanje detanta i promene u svetu od dalekosežnog značaja, uključujući i početne korake u razoružanju i poboljšavanje odnosa između supersila i zemalja blokova, nisu smanjile značaj problema bezbednosti za svaku nesvrstanu zemlju. Čitaoci će pronaći mnogo činjenica i analiza koje to potvrđuju.

Na tome se zasniva podudarnost mišljenja učesnika ovog naučnog skupa, da u postojećem sistemu međunarodnih odnosa i današnjoj međunarodnoj situaciji i pored svih promena koje su iz dana u dan sve šire i dublje, nije moguće očekivati da nezavisne, a naročito nesvrstane zemlje, smanjuju brigu o svojoj bezbednosti, kao i napore, materijalne i druge žrtve i odricanja za izgrađivanje sposobnosti i snaga za odbranu svoje nezavisnosti, suvereniteta i teritorijalne celokupnosti, bez obzira na to koliko ih to opterećuje i otežava njihov privredni i ukupni razvoj.

Iz priloga, diskusije i polemika, koje nalazimo u knjizi, možemo videti da su na naučnom skupu izražena slična mišljenja i o još nekim bitnim pitanjima bezbednosti nesvrstanih zemalja. Kao primere za to pomenuću nekoliko pogleda.

Ukupna politika svake nesvrstane zemlje, koja ne teži agresiji, usmerena je ka cilju da ne dođe do spoljne agresije na nju, do oružanog sukoba, rata, već da sporna pita-

nja sa drugim zemljama rešava mirnim putem, da svoje ciljeve ostvaruje mirnim sredstvima. Cilj je politike da odvratiti eventualnog agresora od agresije. Za tu svrhu svaka nesvrstana zemlja mora da razvije svoje oružane snage i sistem opštenarodne odbrane, koji u slučaju agresije i rata ustaju u odbranu nezavisnosti i teritorijalnog integriteta. Nezavisnost može biti samo integralna. Ona mora biti i politička i ekonomska i kulturna, kako u unutrašnjoj tako i u spoljnoj politici zemlje. Prema tome, bezbednost i nezavisnost se ne štite i ne brane samo vojnom snagom, nego i političkim, ekonomskim, kulturnim i celokupnim društvenim razvojem.

Može se osnovano računati da će se jačanjem procesa detanta smanjivati opasnost od vojnih agresija, intervencija i sl., ali se neće smanjivati opasnost za pojedine nesvrstane zemlje od ekonomske zavisnosti, čime su i dalje u opasnosti i politička nezavisnost i suverenitet. To je danas problem velikog broja nesvrstanih zemalja, naročito najmanje razvijenih, prezaduženih i drugih.

Sistem i stanje međunarodnih odnosa u savremenom svetu takvog su karaktera da svakoj nesvrstanoj zemlji imperativno nameću potrebu da razvija sposobnost za odbranu osloncem na sopstvene snage i da izgrađuje svoje oružane snage i sistem opštenarodne odbrane.

Sve nesvrstane zemlje, koje su značajnije razvile svoje sisteme odbrane i oružane snage računaju, u slučaju oružanog napada neke druge zemlje, na opštenarodni rat, na mobilizaciju čitavog naroda i svih resursa za odbranu nezavisnosti i bezbednosti. Pošto su sve nesvrstane zemlje nedovoljno razvijene, one ne mogu da prate ni u stepenu ni u vrstama naoružanja supersile i ostale zemlje vojnih blokova, te izbor svog naoružanja vrše prema koncepciji i pretpostavljenim potrebama opštenarodnog rata.

Rečju, čitalac će moći da konstatuje da su neka svojstva doktrina, politika, sistema odbrane i zaštite bezbednosti slična kod gotovo svih nesvrstanih zemalja koje su više razvile sve bitne elemente svoje odbrane i bezbednosti. Ali, moći će da konstatuje i da se mnoga svojstva politike, doktrine, strategije, sistema organizacije odbrane i bezbednosti razlikuju. U okviru opšte koncepcije opštenarodnog odbrambenog rata u raznim oblastima razlike su u neposrednoj vezi sa geopolitičkim i strateškim položajem

svake nesvrstane zemlje i različitim uslovima spoljnog okruženja u pojedinim regionima.

Izgleda da će u uslovima obnovljenog detanta pitanje odnosa između nesvrstanih zemalja u pojedinim regionima i njihove bezbednosti postajati sve značajnije, kao i da u pojedinim regionima opasnost za bezbednost tih nesvrstanih zemalja prvenstveno dolazi iz njihovog regiona, odnosno mnogo je veća nego opasnost od supersila i blokova. Štaviše, opasnost za bezbednost koja nastaje zbog odnosa između nesvrstanih zemalja datog regiona, postaje ili može postati povod i uzrok uplitanja i supersila u razrešavanje suprotnosti između nesvrstanih zemalja regiona. Radi smanjivanja i otklanjanja takve opasnosti dolazi do stvaranja regionalnih podsistema kolektivne bezbednosti.

Veliki problem za pokret nesvrstanosti, pa i za međunarodnu zajednicu u celini predstavljaju sporovi i sukobi između nesvrstanih zemalja. U izvanredno sadržajnoj raspravi general-majora Ahmed Ismail Fakhri iz Egipta nalazimo podatak o svim sukobima između nesvrstanih zemalja posle 1955. godine. Iz priloga i polemike između Jasjit Singha, vazduhoplovnog generala iz Indije, Agha Ibrahim Akrama, general-pukovnika u penziji iz Pakistana i Nilufar Choudhurya iz Instituta za međunarodne i stratejske studije iz Bangladeša može se videti koliko stanje odnosa i sporna pitanja između zemalja regiona Južne Azije predstavljaju problem njihove bezbednosti i preokupaciju njihovih politika.

Pokret nesvrstanosti je utvrdio osnovne principe i kriterije za rešavanje sporova i sukoba između nesvrstanih zemalja, koji se ukratko svode na mirno političko rešavanje sporova i sukoba. Ali, u praksi u tome nije bilo mnogo uspeha i rezultati su nezadovoljavajući. Štaviše, ti sporovi i sukobi su jedno od teških iskušenja za solidarnost nesvrstanih zemalja, a taj princip je jedan od temeljnih stubova pokreta i politike nesvrstanosti.

Kad god je u pitanju imperijalistička, neokolonijalistička ili hegemonistička agresija, invazija, vojna intervencija i sl., pokret nesvrstanosti je, po pravilu, uvek demonstrirao solidarnost, podršku i pomoć napadnutoj nesvrstanoj zemlji. Ali, problemi nastaju kada dođe do sukoba između dve nesvrstane zemlje, do agresije jedne protiv druge. Tada dolazi do podela među nesvrstanim zemljama i nezavidne situacije u pokretu i pored pokušaja iz samog pokreta da se

posredovanjem dođe do mirnog političkog rešavanja sukoba. Primeri za to su: Kampučija, rat između Irana i Iraka i dr. Deveta konferencija nesvrstanih zemalja na vrhu, čini mi se, rešavanju sporova i sukoba između nesvrstanih zemalja nije posvetila dovoljno pažnje, verovatno zbog preokupiranosti drugim teškim problemima koji su pritisli nesvrstane i ostale zemlje u razvoju, a ne zbog potcenjivanja važnosti tog problema. Ipak, stav Konferencije o načinu i putu rešavanja sporova i sukoba među državama uopšte, kao i o rešavanju postojećih međunarodnih kriza mirnim putem, političkim sredstvima, pregovaranjem i sporazumevanjem, nesumnjivo obuhvata i rešavanje sporova i sukoba između pojedinih nesvrstanih zemalja.

U knjizi se nalazi obilje dokaza o jačanju težnje naroda da u obliku svojih nacionalnih država povećavaju svoje učešće u međunarodnim poslovima, pogotovu onim koji se njih neposredno tiču. To je tendencija koja postaje sve snažnija, istovremeno sa jačanjem procesa internacionalizacije i međuzavisnosti između naroda i zemalja po svim linijama razvoja međunarodnih odnosa. Ta protivrečnost, po svemu sudeći, jedno je od glavnih obeležja razvitka svetske zajednice na kraju 20. i na pragu 21. veka.

Poseban utisak na čitaoca ostaviće naponi koje mnoge nesvrstane zemlje ulažu da bi sačuvale bezbednost i ostale nezavisne i nesvrstane. Za mnoge je to vrlo teško i složeno, a za neke skoro i nerešivo pitanje, naročito u pojedinim regionima (na primer: u regionu Srednjeg i Bliskog istoka, gde se pored ostalih ukrštaju i sukobljavaju interesi dve najmoćnije sile; u regionu Jugoistočne Azije, gde se regionalno osećaju uticaji i interesi tri najveće sile sveta i tri potencijalne velike sile; u regionu Srednje i Latinske Amerike, gde dominiraju uticaji i interesi jedne supersile, ali prodiru i uticaji drugih sila sa porastom policentrizma političke, ekonomske i vojne moći u današnjem svetu; u regionu Afrike, itd.).

Neke nesvrstane zemlje nastoje da zaštite svoju bezbednost ili ostvare svoje nacionalne ciljeve i interese oslanjanjem na određenu veliku silu, pored oslanjanja na sopstvene snage i podršku pokreta nesvrstanosti. Neke od njih u tome idu tako daleko da ulaze u sporazume i odnose sa pojedinim velikim silama, koje dovode u pitanje njihov status nesvrstane zemlje, iako ne napuštaju pokret nesvrstanosti. Velike sile takve nesvrstane zemlje smatraju

svojim »klijentima« ili posebnim »prijateljima«, kojima daju vojnu i drugu pomoć, a za uzvrat od tih zemalja dobijaju neke ustupke, kao npr.: usluge u lukama ili aerodromima, u informacijama, vojnim bazama i sl. Takvi odnosi imaju određenog uticaja na spoljnopolitičke stavove tih zemalja, kad su u pitanju neki interesi velike sile na koju se oslanjaju. Analize u studijama ove knjige doticale su se i tog problema sa kojim se suočava pokret nesvrstanosti.

Više autora, razmatrajući faktore bezbednosti bitne za politiku oslanjanja na sopstvene snage, na prvo mesto stavljaju unutrašnju političku i ekonomsku stabilnost, jedinstvo naroda i ekonomski i društveni rast i razvoj. Oni na sličan način ukazuju da nesvrstane i druge zemlje koje duže vreme ne nalaze osnov stabilnosti svoje državne strukture i izlazak iz ekonomske i političke krize, ukoliko su zapale u krizu, teško mogu izbeći slabljenje svoje bezbednosti i sposobnosti za odbranu svoje nezavisnosti. Bilo je u prošlosti, dosta primera koji to potvrđuju, a ima ih i danas. To iskustvo je veoma značajno za svaku nesvrstanu zemlju, pa i za našu, koja već duže vreme ne uspeva da izađe iz ekonomske, društvene i političke krize i da povрати stabilnost i jedinstvo koje je imala. Pouke tog iskustva niko ne bi smeo da zanemari.

U nekoliko priloga i diskusija pokrenuto je i pitanje saradnje između nesvrstanih zemalja u oblasti bezbednosti i odbrane. Čitalac će lako zapaziti da postoje mišljenja da je ta saradnja potrebna i da se već ostvaruje u bilateralnim a i u pojedinim regionima u multilateralnim regionalnim odnosima. Do sada je ta dimenzija nepravedno izostajala iz koncepcije saradnje između nesvrstanih i ostalih zemalja u razvoju (saradnja Jug–Jug). Ipak, mnogo ideja i predloga za takvu saradnju nije bilo. Ako se izuzme isticanje važnosti saradnje u proizvodnji i nabavkama oružja i vojne opreme, obučavanja kadrova i saradnje naučnih ustanova koje se bave studijama iz oblasti bezbednosti i odbrane, kao i saradnje u oblasti privrede i tehnologije, nekih drugih konkretnih predloga i ideja nije bilo.

Naučni skup na Brionima o bezbednosti nesvrstanih zemalja oslanjanjem na sopstvene snage bio je prva razmena iskustava, pogleda i razmišljanja o ovom ozbiljnom, krupnom i složenom problemu. Ova knjiga je publikacija koja svedoči da je ova prva razmena mišljenja i rezultata

naučnih istraživanja bila neosporno uspešna. Ona je pokazala da taj vid saradnje između nesvrstanih zemalja na području bezbednosti i odbrane, može postati jedan od najvažnijih oblika saradnje između njih, ako se nastavi sa praksom periodičnog održavanja novih sličnih skupova. Drugi vidovi saradnje, osim pomenutih, između nesvrstanih zemalja u ovoj oblasti su različiti u svakom regionu i u bilateralnim i multilateralnim odnosima među zemljama regiona.